

Tidningen Läs&Skrivs läsare, läsvanor och läspreferenser

Under perioden februari - mars 2003 genomfördes en telefonenkät på 43 personer som prenumererade på Dyslexiförbundet FMLS tidning Läs & Skriv. Docent Lars Melin höll i undersökningen. Intervjuade gjorde Malin Hedblom och Karina Karlsson.

Urvalet

Förbundet har 6000 medlemmar och tidningen L&S går ut i en upplaga på 20 000 exemplar. Enkäten får alltså ses som en stickprovsundersökning på medlemmarnas profil, läsvanor och läspreferenser.

Vid urvalet har eftersträvat jämn könsfördelning, och endast medlemmar som uppgett sig själva ha läs- och skrivsvårigheter har kontaktats. I övrigt är urvalet slumpmässigt och har gjorts av Dyslexiförbundet FMLS kansli.

Läsarprofil

Medelåldern bland de utfrågade är 37 år (median 40), och de flesta har varit medlemmar kring fem år, dock utan att engagera sig djupt i förbundet. Det finns stor spridning på utbildning och yrke, men anmärkningsvärt många studenter (11 stycken).

De utfrågade har fått skatta sina egna läs- och skrivsvårigheter på en skala från 1 (= inte alls) till 5 (= perfekt). Medeltalet ligger på 3,5, d v s mellan "hjälpigt, men det tar tid" och "kan läsa hela textstycken, men det tar lång tid". Medianvärdet är 4, och endast en utfrågad svarade "inte alls".

Flertalet har familjemedlemmar med läs- och skrivsvårigheter: 13 stycken har barn och lika många har föräldrar med läs- och skrivsvårigheter. 8 har syskon, men bara någon enstaka sambo (eller motsvarande).

Läsvanor

De utfrågade har fått frågor om sina Internet-, tidnings- och bokvanor. På frågan om vad de föredrar att läsa har rangordningen blivit denna (obs att vissa har givit flera svar):

- 19 skönlitteratur
- 8 dagstidning
- 8 faktaböcker
- 6 faktatidning
- 4 inte alls
- 2 serietidning
- 2 Internet
- 1 kvällstidning

På frågan hur ofta de läser "mer än en sida text" resp "i en bok" fördelar sig svaren enligt följande

Frekvens	> en sida text	i en bok
varje dag	27	14
2 ggr/vecka	8	3
varje vecka	4	
2 ggr/månad		3
varje månad		6
ngra ggr/år	1	5
ngn gång/år	2	6

Om dessa uppgifter om ">en sida text" korreleras mot deras uppgivna läskapacitet blir sambandet inte starkare än - 0,5, d v s läsförmågan förklarar bara en fjärdedel av läsbeteendet, och sambandet mellan läskapacitet och "läsa i en bok" är ännu svagare, - 0,4.

Här nedan kommenteras olika slag av läsning.

På en sjugradig skala från "Använder **Internet** varje dag" till "aldrig" ligger medeltalet på 3,5, d v s mellan "varannan vecka" och "en gång i veckan". Så många som 13 svarade "dagligen", men 11 angav de två lägsta frekvenserna. Flertalet använder alltså Internet, men de flesta måttligt. Det finns en stark samvariation mellan ålder och Internetfrekvens, och ännu starkare är sambandet med teoretisk inriktning av yrket. Många - och inte bara de som sällan använder Internet - har låtit bli att svara på frågan om hur svårt de har att hantera Internet. De svar vi fått in visar en anmärkningsvärt låg korrelation - 0,07 - med Internetfrekvensen.

De absolut vanligaste texterna som de utfrågade läser på Internet är "e-mail" och "information", men ännu fler har angivet "annat". De finns endast ströförekomster på andra svarsalternativ. En fråga om syftet med Internetanvändningen besvaras av 16 utfrågade med "studier/yrke" och av 9 med "mail".

Endast två av de utfrågade använder ljudfil på Internet, men ca en femtedel av avstått från att svara på frågan.

Flertalet av de utfrågade **prenumererar på en dagstidning**; endast 6 har svarat "nej". På frågan vad man huvudsakligen läser blev det lika många svar på

rubriker

reportage om rubriken lockar

olika/blandat
det mesta

I övrigt blev det mycket blandade svar. En enda gav svaret "ingenting".

Ungefär hälften av de utfrågade uppgav att de läste en **kvällstidning**. De vanligaste svaren på vad de läser är "det mesta", "blandat/olika" och "nyheter".

Hälften av de utfrågade läser också en annan tidning, t ex veckotidning eller specialtidning, oftast dock ospecificerat, och nästan hälften har någon medlemstidning utöver L&S. De vanligaste svaren på vad de läser i dessa tidningar är "det mesta" eller "reportage om rubriken lockar". För medlemstidningar är dock svaret "ingenting" vanligast, och "blandat/olika" och "reportage om rubriken lockar" är ungefär lika vanliga.

Ingen av de utfrågade har någon taltidning, och bara hälften av de utfrågade använder talbok i st f textbok.

L&S-läsning

Av de utfrågade anser 19 att L&S är lättläst, 6 att den är svårläst och 15 att den är "lagom". Dessa värden har nästan inget samband med deras uppgivna läskapacitet (korr -0,3). Endast två utfrågade tar del av tidningen på band. Detta beror dock inte på att de finner hanteringen svår; de flesta anser att det är lätt, och endast sju upplever det som svårt.

Det finns en rik spridning på vad de utfrågade väljer att läsa, men de dominerande svaren är "det mesta" och "artikel om rubriken lockar".

De utfrågade har fått ta ställning till den grafiska utformningen av L&S.

	Större stil	Spaltbredd	Ojämn höger	Avstavning
Lagt märke till	27	12	4	5
Ej lagt märke till	7	16	24	15
Underlättar läsning	29	16	3	5
Underlättar inte	2	3	5	0

Det är uppenbarligen stilstorlek och spaltbredd som upplevs som positiva.

Intervjuarnas kommentarer

Intervjuarna fick intrycket att läsarna antingen älskade tidningen eller var ganska likgiltiga. De huvudsakliga problemen tycks vara dels att tidningen har för många och för splittrade målgrupper, dels att medlemmarna har felaktiga förväntningar och t ex önskar en medlemstidning i st f en opinionsbildade tidning.

Spontana kommentarer

Övriga spontana synpunkter från de utfrågade har här nedan strukturerats på ett antal ämnen

STOCKHOLMS UNIVERSITET 2003-06-03

Nordiska språk

Lars Melin

lars.melin@nordiska.su.se

Studien innehåller också ett statistikdokument i EXEL-format som av tekniska skäl inte presenteras här.

De utfrågades spontana synpunkter

1. Taltidning kontra texttidning

Har aldrig lyssnat på taltidning

För tio år sedan ville en av intervjupersonerna låna en taltidning på biblioteket och blev mycket illa behandlad. Dom vägrade låna ut taltidning till honom. Sedan dess har han aldrig gått till ett bibliotek igen eller lyssnat på vare sig taltidning eller talbok.

Har aldrig provat, men tycker det är roligare att själv bläddra i en tidning än att bara lyssna. Tycker om känslan av att ha en tidning framför sig.

Verkar komplicerat med taltidning: jobbigt att hålla på och spola fram och tillbaka för att hitta intressanta partier.

Han vill försöka läsa tidningen

Har inte provat någon gång. Har nyss fått diagnosen dyslexi.

Har aldrig testat. Läser ganska bra

För långt att åka för att kunna låna. Har aldrig provat

Föredrar texttidningar. Hon läser ganska bra.

Dom talar för långsamt på taltidningarna. Hon läser mycket snabbt och obehindrat

Har provat någon gång

Hon läser gärna när hon kan klara av texterna

Han tycker om att läsa tidningen

2. Talbok kontra textbok

Har aldrig provat talbok

Lyssnar mycket på talböcker. Det är bra om man är trött. Får mer ut av talböcker för man kan koncentrera sig på innehållet i stället för på texten. Blir mer inlevelsefullt.

Föredrar talböcker framför vanliga läseböcker. Lyssnar på åtminstone en talbok per vecka. Tycker att talböcker gör att innehållet går in mycket lättare.

Avkopplande. Hinner inte läsa böcker textmässigt

Det går bättre att lyssna på talböcker än läsa böcker. Han kan inte läsa för mycket text på en gång för då blir han trött.

Undviker att läsa, så det är mer bekvämt med talbok. Dock började han med talbok efter en kurs för ett år sedan så det är ganska nytt

Han får alla sina skolböcker inlästa på band utav en person på skolan.

Får talböcker från skolan eftersom hon inte kan läsa alls

Dom läser för långsamt på talböckerna

Han använde sig av mycket talböcker tidigare, men inte längre. Oftast har inläsaren för tråkig och sävlig röst och läser utan inlevelse. Mycket beror på inläsaren.

Har provat talbok tidigare. Nu läser han så bra att han gärna läser böckerna.

Har provat både talböcker och textböcker, och tycker lika mycket om båda.

Använder sig av både och.

Om det är författaren själv som läser in på bandet tycker han att det är bra.

Har testat med talbok en gång och gillade det, så hon kommer använda sig av talböcker fler gånger

Har bara provat med talbok en gång.

Använder sig av både talböcker och textböcker. Får talbok i stället för textbok i historia i skolan eftersom historieboken innehåller mycket svår text

3. Inläsningar på band (Numer finns inte banden utan det är ljudfiler)

Mycket beror på hur det läses in, sättet och takten.

En del pratar för fort.

Inläsaren får inte läsa för fort för då hänger man inte med.

Inläsningar som gäller böcker eller texttidning borde hålla samma kvalitet som radiouppläsningar.

Ingen tråkig inläsare. Läsning med inlevelse

De ska läsa tydligt

Inläsaren måste tala tydligt och inte ha någon grötig röst

Inläsaren måste tala tydligt och klart.

Det är jobbigt med inläsare som lever sig in i texten alltför mycket och drar upp tempot. Det gör att man inte hänger med som lyssnare. Talet blir ofta grötigt.

Exempel på bra inläsare är Håkan Ness och Herman Lindkvist.

4. Text eller band

Banden är lättillgängliga för barn.

Många verkar tröttna på allt för långa inledningar på banden innan själva innehållet kommer. Det är också ofta samma inledning på olika slags band så folk tröttnar.

Talböcker saknas för tonåringar. Hon önskar att det fanns roliga och spännande faktaböcker och reportage inlästa för denna målgrupp. Det finns ett glapp när det gäller talböcker för personer i åldrarna mellan småbarn och vuxna.

Böcker som har svår text och engelska böcker önskas inlästa på band.

Vill ha L&S som taltidning.

Skulle vara hjälpt av inläsning.

Han har tänkt att han ska testa det någon gång.

Att få texttidningen tillsammans med inläsning på band skulle underlätta läsandet.

Skulle vara hjälpt av inläsning på band.

Taltidningar borde finnas på CD så att man kan hoppa framåt lättare. Det tar för lång tid att komma till en viss del/kapitel på inlästa band.

Tar lite tid att komma in i att lyssna på uppläst text, speciellt fakta text. Det är inte som att lyssna på musik, man kan inte slappna av på samma sätt.

Föredrar också L&S per taltidning i stället för tidning.

Prova vore intressant, men han tycker att tidningen är så pass lättläst att det går bra att läsa den.

Vill kanske ha både tidning och band.

Svårt med alla spolningar.

Det är jobbigt att behöva spola fram och tillbaka för att hitta det man vill.

Det är svårt att hitta fram till det man vill höra på och tröttsamt att spola fram och tillbaks hela tiden.

Med modernare inspelningssätt skulle det höja statusen för barnen att lyssna på t ex CD. Det skulle också höja statusen till specialundervisning.

Gärna CD-skivor i stället för kassetband. CD-skivor brukar dock vara för dyra. 100-150 kronor är en rimlig summa.

5. L&S som texttidning

Han föredrar att läsa i en tidning textmässigt.

Tycker om att bläddra i tidningar och läsa själv.

Tidningen är så pass lätt att han hellre läser den än lyssnar på den.

Har ingen bandspelare.

Han får vad han behöver i tidningen. Den är så pass lätt ändå så det fungerar bra att läsa.

Läser gärna.

Prova vore intressant, men han tycker att tidningen är så pass lättläst att det går bra att läsa den.

Vill kanske ha både tidning och band.

6. Innehållet

Ta inte med annonser om SOL-kursen för det var en väldigt ineffektiv och dålig utbildning med lärare som inte riktigt visste vad de höll på med. Låt inte andra luras att slösa sin tid på den.

Taltidningen var dålig för det var ingen sport (Nerkes allehanda).

Tidningen har ett lämpligt innehåll.

Vill gärna få tips på vart man kan vända sig som dyslektiker på lokal nivå. Vilka har kurser? Och vilka vänder sig kurserna till? Han vill helst inte ringa riksnmret till FMLS. Vill se någonting i tidningen omkring det hela.

Allt som ger tips för hjälp vid läsning är bra att ha med i L&S.

Har aldrig läst L&S, bara tittat i den någon gång. Men det verkar vara bra artiklar.

L&S har blivit mycket bättre. Tidigare fokuserade tidningen på problem och idag fokuseras det mer på lösningar. Han vill främst läsa artiklar som handlar om hur man löser sina problem och hur andra har löst sina problem

Vill läsa i L&S om människor som man kan identifiera sig med.

L&S faktaurval är bra.

Det är bra att få läsa om människor som man kan identifiera sig med, få se att fler sitter i samma båt.

L&S har bra upplysningar.

Det står för många oförklarade datatermer för någon som själv inte har dator.

Önskar reportage om någon med dyslexi som använder sig av olika hjälpmedel, t.ex. dator.

Hur gör man för att välja rätt dator? Vad behöver man? Kostnad? Vad man tycker om datorn?

Känslor. Hur klarar personen sig i jobbet? En slags konsumentgranskning.

Vill läsa om program som ombildar ljud till text..

Vill läsa om olika slag av hjälpmedel. Hur var det före och hur blev det efter?

Vill läsa om hur man gör för att kunna läsa och skriva bättre. Tips önskas

Kurser och kostnader vill han läsa om.

Vill inte läsa om någon som haft det lika djävligt som han själv.

Vill gärna läsa om hur andra med samma problem har det.

Han tycker det är bra att man får läsa om andra människor med samma problem.

Vill läsa om sådant som berör och liknar hans situation.

Vill gärna läsa mer om ungdomar som har samma problem

7. L&S läsbarhet

Varudeklarationers bakgrundsfärger och text är för lika, texten är för liten.

Så rena texter som möjligt, inga understrykningar, kursiverat eller fetat. ej heller olika storlek eller färger på text.

Fler bilder.

Inga krångliga typsnitt.

Inte för mycket text, inte för stora bokstäver.

Stor stil, inte ihoptryckt.

Färre fackord, mer barnvänlig, gör den mer attraktiv för dem som har svårt att läsa.

Annonserna i L&S är svåra att läsa.

För mycket olika saker på en sida, fler bilder behövs.

Om man har svårt att läsa kan det kännas övermäktigt att ta sig an en sida med för mycket olika ämnen.

Det känns som om tidningen är skriven av folk som kan läsa. Det är för mycket svåra ord.

Breda spalter och ojämn höger är väldigt individuellt om man tycker det är bra eller inte.

L&S upplevs som en lättläst tidning på grund av det stora teckensnittet.

Stort teckensnitt gör det lättläst.

Texten är stor.

Det finns mycket luft i sidorna. Det är bra.

Språket är lätt för att texten är luftig.

Det verkar som om han inte ser bindestreken när det gäller avstavningar.

Delat upp styckena på ett bra sätt.

Inte för tjock. Tidningen känns överkomlig.

Allt som har med läsning hos dyslektiker är individuellt.

Det beror mycket på vem som skriver. Ibland är det lätt och ibland svårt.

Konstiga formuleringar. Han tycker inte om att läsa tidningsspråk.

Språket varierar mycket i artiklarna.

För lättläst ibland. Vill gärna ha svår text att öva sig på.

Enkla artiklar.

Inga omskrivningar.

Inga konstiga ord.

Har noterat att det ibland finns sidor som är extra lätta att läsa (sagt av en relativt god läsare).

8. Hur underlätta/förbättra läsandet av texter

Mycket luft.

Mellan orden är det viktigt att avståndet är stort.

Om det är för liten text eller om det är för mycket text på samma sida är det svårt att se var raderna slutar.

Nedkortade textavsnitt.

Texten får inte vara för tätt skriven, vare sig mellan ord, mellan rader eller mellan spalter.
Luftighet i sidan.

Texterna ska vara korta. Gärna med korta stycken.

Texten måste vara luftig.
Få ord per rad är bra.
Gärna korta rader

Texter ska ha många korta avsnitt med underrubriker.

Luftig text.

Korta stycken

Bilder mitt i texten så ögat får en vilopaus

Stort avstånd mellan raderna är bra

Stort teckensnitt.

Större text gör det kanske orden lättare att urskilja.

Teckenstorleken får gärna vara stor.

Stor text är bra.

Det är svårt med besvärliga och främmande ord, samt ord som är svåra att uttala. Allt detta leder till att hela texten blir svår.

Texterna ska vara enkla med frånvaro av konstiga ord. Finns konstiga ord ändå med är det bra om dessa "översätts". T.ex. ett litet lexikon som hör till texten.

Förkortningar är för svårt.

Allt är individuellt när det gäller dyslektikers läsning.

Att texten finns på färgat papper. Lättare för fokusering.

Att läsa boken och följa med i texten samtidigt som man lyssnar på talboken.

Att läsa böcker samtidigt som man lyssnar på talbandet.

Att följa med i texten med en linjal.

Ojämn högermarginal gör att man lätt hittar tillbaka till var man är i texten om man har råkat hoppa över någon rad.

Intressanta texter gör att texten känns mer lättläst.

Det måste vara tyst.

Nya ord är svåra. Tolkar ofta fel.

För att kunna läsa och skriva bättre måste man läsa mycket för att kunna lära sig.

9. CD-romskivor

Föredrar CD-rom där det finns både inläsning, bilder och text. Det blir en inläring till att kunna lära sig känna igen ord om man lyssnar samtidigt som ögonen följer med i texten.

Så man kan lyssna och läsa samtidigt

Vill ha mycket noggranna tal-instruktioner och visuella instruktioner redan från att man sätter i skivan i datorn.

Lätta instruktioner så det inte blir för svårt att ens kunna använda CD-romprogrammet.

Det krävs att en pedagog är inblandad som har kunskaper om inläring för den specifika målgruppen.

Det måste vara en programvara som är kompatibel med de flestas datorer. Han har varit med om CD-romskivor som använder sig av alltför många olika program så han fick sitta och leta efter vissa delar. Hittade aldrig alla delarna.

CD-romskivor är bra.

Hon känner sig stolt när hon lyckats göra något på CD-romskivan själv.

Hon lyssnar och läser samtidigt

10. Förslag på andra hjälpmedel

Enklare datakurser för dyslektiker är någonting han tycker borde finnas.

Datakurser för dyslektiker önskas

Dataprogram och dylikt är säkert mycket bra, men han förstår som sagt sig inte på datorn. Därför mycket grundläggande nivå på hjälpmedlen.

Koppla olika hjälpmedel till datorn.

Datorer som scannar in texter för att skapa en talsyntes är mycket bra.

Dator med rättstavningsprogram och dylikt.

Alfa-smart. En slags minidator som man sedan kopplar till sin vanliga dator.

Rättstavningsprogram.

Smådatorer som man får låna hem från skolan.

Datorer som skriver efter tal.

Läspennor.

Översättningar.

Texter där man både kan läsa själv och höra texten samtidigt är bra. Man kan följa med i texten på ett avslappnat sätt och ta in mer kunskap på detta sätt.

Instruktionsböcker till t.ex. video och maskiner finns inte inlästa på band. Det är ett önskemål.

Instruktioner borde finnas som innehåller både text och bild för att en dyslektiker ska förstå.

Förstoringsglas.

Rätt ljus.

Han har hört någonstans att text tryckt på ljusblått papper ska underlätta för dyslektiker, men vet ej om det stämmer.

Kanske serier med pratbubblor vore ett kul sätt att underlätta läsandet.

Att föreläsningar finns inlästa på band.

Skolböcker på band med bilder.

Han brukar lösa korsord för att lära sig mer. Då hittar han dom bokstäver som saknas och hur ordbilder kan se ut.

11. Skoltiden

I skolan hade han en assistent som hjälpte honom. Fick även skolböckerna inlästa på band.

Problematiken i skolan är mycket viktig att ta itu med.

Kunskap saknas ofta hos lärarna. Så det är viktigt att också få läraren att inse att bättre kunskap behövs än vad denne kanske besitter.

Man måste fånga eleverna tidigt, helst redan innan första klass.

Skolan måste bli mer aktiv i frågan.

Lärare känner sig frustrerade när det inte finns resurser eller tillräckligt med tid. Kunskap hos lärare saknas också. En viktig fråga är hur betygssättning för dyslektiker ska ske.

Resurser fördelas mycket olika till skolor inom samma kommun. Varför det?

Lärarna i skolan måste börja ta handikappet på allvar, ofta är de bara nonchalanta.

Skolan måste bli mycket bättre på att hjälpa till med sådana problem.

12. Datorer och internet

Kan ej läsa på skärmen utan måste skriva ut texterna.

Han klarar ej av tekniken, så han får texterna utskrivna åt sig.

Mycket blandad kvalitet på texterna samt på ljudfilerna på internet.

Jobbigt att läsa på dataskärmen längre stunder.

Idag får man endast hjälpmedel om man har diagnos framställd. Hon själv har inte diagnosen dyslektiker, men har likväl problem med att läsa och skriva.

Dyslektiker behöver stöd, hjälp och uppmuntran. Många har dåligt självförtroende och måste få höra att man kan vara duktig på andra områden.

Dyslexi kan bero på annat än det man tror. Han själv tror det kan ha att göra med synfel, auditiva problem, motorik och koordination. Alltså bör man tränas i både motorik och koordination när man är liten. Det är viktigt att ej hoppa över några steg i utvecklingen från spädbarn till vuxen.

Misstänks dyslexi krävs en riktig undersökning.

Vill ha någon form av mässa eller träffpunkt dit man kan åka för att texta olika hjälpmedel.

Vill att hjälpmedel ska vara avdragsgilla på skatten eller att man kan få någon form av bidrag.

Mycket mer hjälpmedel måste finnas för barn med dyslexi.

Önskar rapport om rättigheter för dyslektiker.

13. Övrigt

FMLS borde upplysa arbetsgivare om vad ordblindhet är, det betyder inte att man inte kan läsa och skriv alls.

Tidningen kommer ut med ett bra mellanrum mellan utgivningarna.

FMLS måste bli bättre på att informera om att de finns. Många anställda på hennes barns skola vet inte om att det finns dyslektikerföreningar och förbund, vare sig nationellt eller lokalt.

(Språka loss) www.fungerandemedier.se